конкурентоспроможної, інноваційної та гуманітарно орієнтованої системи вищої освіти.

Література:

1. von Maltitz M. J. Portfolios of Learning Evidence and Interview Assessments in a Mathematical Statistics Course. Journal of Statistics and Data Science Education, 34(1), 2026. P. 26-35. https://doi.org/10.1080/26939169.2025.2477151

2. Кушпетюк О., Філіпович М. Підготовка наукових кадрів України: потреби і реальність. Стратегічні напрями розвитку науки і освіти в Україні: наукова монографія. Під загальною редакцією М. Філіповича. Рига, Латвія : «Baltija Publishing», 2024. С. 70-92. https://doi.org/10.30525/978-9934-26-484-9-5

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-42

ОБМЕЖЕНІСТЬ ДОСТУПУ ДО ВИХІДНИХ ДАНИХ ЯК ВИКЛИК ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Філіппова В. В.
ад'юнкт денної форми здобуття освіти докторантури-ад'юнктури,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна

Копистинський Ю. О.
кандидат технічних наук,
начальник докторантури-ад'юнктури,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна

Підготовка здобувачів ступеня доктора філософії передбачає проведення самостійного наукового дослідження, спрямованого на отримання нових науково обґрунтованих результатів. Особливого значення при цьому набуває якість інформаційної бази дослідження, оскільки достовірність вихідних даних безпосередньо впливає на обґрунтованість отриманих результатів, можливість їх перевірки та подальшого практичного використання. Для досліджень у сфері цивільного захисту це питання є актуальним, оскільки значна їх частина пов'язана з аналізом реальних об'єктів, небезпечних процесів, технічних систем, надзвичайних ситуацій та ризиків для населення і територій [1].

Одним із суттєвих викликів, з якими стикаються здобувачі третього освітньо-наукового рівня у сфері цивільного захисту, є обмеженість доступу до актуальних, повних, структурованих та придатних для наукового опрацювання вихідних даних. Прикладний характер досліджень цієї сфери зумовлює потребу у використанні технічних характеристик об'єктів, результатів спостережень і моніторингу, статистичних відомостей про надзвичайні ситуації, просторових даних, відомостей про перебіг небезпечних процесів та наслідки реалізації аварійних сценаріїв. Водночас необхідна інформація може перебувати у розпорядженні установ, організацій або суб'єктів господарювання та мати різний рівень деталізації, форму представлення і період актуалізації.

Додаткової складності проблема набуває в умовах сучасних безпекових викликів. Частина об'єктів, що становлять науковий інтерес для дослідників у сфері цивільного захисту, належить до об'єктів критичної інфраструктури або має особливий режим доступу до інформації [2]. За таких умов повне відкриття технічних чи просторових даних не завжди є можливим чи доцільним. Тому виникає суперечність між потребою дослідника у достатньому масиві достовірних вихідних даних та необхідністю дотримання встановлених обмежень щодо поширення окремих видів інформації.

Недостатність вихідних даних може призводити до необхідності використання узагальнених показників, непрямих оцінок або додаткових припущень. Це, своєю чергою, ускладнює верифікацію розрахункових і прогнозних моделей, порівняння отриманих результатів з фактичними даними та визначення меж їх застосування. Особливо критичним це є для досліджень, результати яких передбачається використовувати при оцінюванні ризиків, прогнозуванні наслідків надзвичайних ситуацій чи обґрунтуванні організаційних і технічних заходів цивільного захисту. Тому проблема доступу до вихідної інформації має розглядатися не лише як індивідуальна складність конкретного здобувача, а як один із чинників забезпечення якості підготовки докторів філософії у сфері цивільного захисту.

Перспективним напрямом вирішення зазначеної проблеми є формування системи інформаційного забезпечення дисертаційних досліджень, побудованої на принципах доступності, достовірності, актуальності, верифікованості та безпечного використання даних. Така система не повинна передбачати безумовного відкриття всієї наявної інформації. Доцільним є застосування диференційованого підходу, за якого здобувач отримує обсяг і рівень деталізації даних, достатній для досягнення визначених дослідницьких завдань, із дотриманням вимог щодо захисту інформації з обмеженим доступом.

Організаційна складова такого підходу може передбачати розвиток механізмів взаємодії між закладами вищої освіти, науковими установами, органами та підрозділами цивільного захисту, органами

публічної влади й організаціями, у розпорядженні яких перебувають необхідні для дослідження відомості. Інформаційна складова має бути орієнтована на формування структурованих і, за можливості, машиночитаних наборів даних із визначенням джерела, часу їх отримання, ступеня актуальності та можливих обмежень використання. Для відомостей, повне оприлюднення яких є недоцільним, можуть застосовуватися узагальнення, деперсоналізація, вилучення чутливих параметрів або надання контрольованого доступу відповідно до мети конкретного наукового дослідження.

Не менш важливою є методична складова інформаційного забезпечення, що передбачає формування у здобувачів компетентностей щодо оцінювання якості вихідних даних [3]. Використання інформації в дисертаційному дослідженні має супроводжуватися визначенням її походження, повноти, актуальності, достовірності та можливих похибок. У випадках, коли частина необхідних даних відсутня, доцільним є чітке обґрунтування прийнятих припущень, застосування альтернативних джерел інформації та проведення аналізу чутливості отриманих результатів до таких припущень.

Розвиток відкритої науки та впровадження принципів належного управління дослідницькими даними створюють передумови для поступового вдосконалення інформаційного забезпечення наукових досліджень в Україні [2]. Водночас у сфері цивільного захисту відкритість даних повинна реалізовуватися з урахуванням обґрунтованих безпекових обмежень. Тому одним із перспективних напрямів удосконалення підготовки докторів філософії є не лише розширення доступу здобувачів до інформаційних ресурсів, а й створення зрозумілих механізмів отримання, використання та верифікації дослідницьких даних.

Таким чином, обмеженість доступу до вихідних даних є одним із викликів проведення дисертаційних досліджень у сфері цивільного захисту. Його вирішення потребує переходу від ситуативного пошуку інформації окремим дослідником до системної взаємодії між закладами вищої освіти, науковими установами та суб’єктами господарювання. Поєднання диференційованого доступу, структурованого представлення інформації, сучасних принципів управління дослідницькими даними та методів перевірки їх якості може сприяти підвищенню обґрунтованості, відтворюваності й практичної цінності результатів дисертаційних досліджень у сфері цивільного захисту.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)».

2. Larsson A., Große C. Data use and data needs in critical infrastructure risk analysis. Journal of Risk Research. 2023. Vol. 26, No. 5. P. 524–546. DOI:10.1080/13669877.2023.2181858.
3. Rantasaari J. Assessing Quality Variations in Early Career Researchers' Data Management Plans. International Journal of Digital Curation. 2024. Vol. 18, No. 1. DOI: 10.2218/ijdc.v18i1.873.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-43

ЯКІСТЬ І КУЛЬТУРА НАУКОВОГО КЕРІВНИЦТВА АСПІРАНТАМИ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ PHD-ОСВІТИ

Холявко В. В.
кандидат технічних наук, доцент,
учений секретар,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

В рамках системного підходу до досліджень третього рівня вищої освіти, науковий керівник є важливою ланкою в процесі підготовки аспіранта. Його обов'язки прописані в низці нормативних документів, як державного рівня [1-2], так і локального – на рівні кожного ЗВО чи наукової установи (наприклад [3]). Таким чином унормування всіх аспектів діяльності наукових керівників представлено досить повно. Але залишається не розкритим питання наявності відповідних компетентностей у самих наукових керівників, в той час як це є наріжним каменем якісної підготовки аспіранта.

Якщо дисертаційне дослідження для отримання наукового ступеню доктора наук здобувач може підготувати самостійно, оскільки вже має всі необхідні для цього компетентності, підтверджені дипломом кандидата наук/доктора філософії, то майбутні доктори філософії здебільшого не знають, не вміють і не можуть пройти самостійно всі етапи створення продукту, який можна назвати якісним дисертаційним дослідженням. Багатьма авторами зазначається наявність чіткої залежность ефективності наукової діяльності аспірантів та їх задоволеності навчанням в аспірантурі від комплексної наукової, методологічної, педагогічної та соціальної підтримки від наукового керівника [4–5]. Саме тому наявність у аспіранта досвідченого наукового керівника дуже важлива.